

DLACZEGO WYZNACZENIE CELU JEST KORZYSTNE? CO CHARAKTERYZUJE CELE? CO TO SĄ POZIOMY CELÓW?

Cele kształcenia to oczekiwane wyniki uczenia się po przejściu przez odpowiedni fragment procesu kształcenia się. (Dla gimnazjum będzie to przygotowanie do dalszego kształcenia, dla szkoły zawodowej przygotowanie do wykonywania przyszłej pracy.)

1. CELE KSZTAŁCENIA

Korzyści wynikające z określenia celów:

- dopingują do działania,
- motywują do lepszej pracy,
- pomagają w określeniu priorytetów,
- zachęcają do szczegółowego zaplanowania działań,
- wpływają na określenie kosztów,
- zmuszają do ocenienia własnych mocnych i słabych stron,
- skłaniają do systematycznego obserwowania i oceniania własnych osiągnięć na drodze do celu,
- skłaniają do zbadania zasobów i potrzeb,
- pozwalają na efektywniejsze działanie,
- zwiększają szansę na sukces.

Wymienia się dwa typy celów: cele ogólne i cele operacyjne. W naszych konspektach formułujemy cele ogólne i cele operacyjne. Pierwsze związane bezpośrednio z tematem lekcji, są informacją dla nauczyciela, co powinien osiągnąć po przeprowadzeniu lekcji.

Cele ogólne

Cele ogólne to kierunki dążeń pedagogicznych bez precyzowania czynności opanowywanych przez uczniów i warunków ich wykonywania. Opisują nową wiedzę, umiejętności, zdolności i postawy czyli wszystko to, czego oczekuje nauczyciel od ucznia.

Cele operacyjne

Cele szczegółowe, które odnoszą się do zamierzonych efektów pracy poszczególnych uczniów, powinny mieć charakter operacyjny, tzn. tak, aby:

- wskazywał na wynik pracy,
- wskazywać precyzyjnie, jak uczniowie powinni wykazać, że dany cel osiągnęli.

Cele operacyjne uszczegóławiają cel ogólny i wskazują na kolejne czynności ucznia, które musi wykonać. Określają przynajmniej warunki w jakich czynność ta winna być wykonana, aby osiągnąć cel główny. Sformułowane cele operacyjne pozwalają nauczycielowi na

sprawne przeprowadzenie kontroli umiejętności i umiejętności ucznia. Ponadto wiążą cele nauczania z materiałem nauczania i wymaganiami.

Cele operacyjne są jednoznaczne, czytelne, adresowane do ucznia i mobilizujące do wysiłku, a nauczycielom ułatwiają budowanie zadań sprawdzających, czy uczeń rzeczywiście umie wykonać daną czynność.

Tworząc układ celów operacyjnych należy uwzględnić różne poziomy percepcji uczniów. Ich predyspozycje oraz zainteresowania.

Cele pomagają w wyborze konkretnych treści i metod nauczania. Określają takie wymagania, jakie stawia się przed uczącymi. Pozwalają także na oszacowanie efektywności nauczania.

Poprawnie napisany cel powinien składać się z następujących elementów:

1. zachowanie końcowe – wyrażone przy użyciu czasownika,
2. warunki jego przejawiania,
3. standardy osiągnięcia zachowania końcowego.

Przykład:

Uczeń umie poprawnie skonstruować przy użyciu cyrkla i linijki trójkąt prostokątny równoramienny mając długość ramienia.”

1. zachowanie końcowe: **skonstruować**
2. warunki: **przy użyciu cyrkla i linijki, mając długość ramienia**
3. standardy: **poprawnie**

Pięć cech celów uczenia się

1. Cel uczenia się to cel wyznaczony z zewnątrz

Oznacza to, iż uczeń jako osoba najbardziej zainteresowana jego realizacją na ogół nie uczestniczy w procesie planowania i opracowywania celów. Cele są mu dane. Zadaniem nauczyciela jest przedstawienie uczniowi celu uczenia się i pozyskanie go do realizacji, zbudowanie motywacji do pracy.

2. Cel uczenia się to określenie zachowań końcowych

Cel niewiele lub nic nie mówi o procesie, dzięki któremu się go osiąga, nie daje informacji o fazach i metodach realizacji zakładanego wyniku, jest jedynie przedstawieniem efektu, opisem zwieńczenia procesu. Nauczyciel znający swoich uczniów sam powinien dobrać formy i metody pracy, które umożliwiają jego realizację.

3. Cel uczenia się to określenie zachowań uczniów

Z tej perspektywy jest też formułowany: uczeń analizuje, uczeń przedstawia argumenty itd. Cel nie służy opisowi czynności nauczyciela, który organizuje proces uczenia się, lecz prezentacji działań ucznia.

4. Cel uczenia się to określenie zachowań pożądanых i oczekiwanych (antycypowanych), planowanych

W zasadzie nie ma dwóch uczniów, którzy by w takim samym czasie i z takim samym skutkiem zrealizowali określony cel. Jedni wybiegają naprzód, inni pozostają w tyle, nierzadko obok jednego realizują kilka innych, mniej lub bardziej świadomie. Nauczyciel powinien uwzględniać to, traktując cel bardziej jako pewien ideał lub opis przybliżony niż pewnik.

5. Cel uczenia się opisuje możliwie jednoznaczne zachowanie końcowe

Wyraźnie wskazuje, iż cele zawierają informację o warunkach i kryteriach, jakie powinny towarzyszyć osiągniętym efektom. Cel ma być tak skonstruowany, aby opisywał nie to, co uczeń robi, ale jak i kiedy robi.

2. OPERACJONALIZACJA CELÓW

Zamiana celów ogólnych na cele operacyjne to operacjonalizacja celów.

Operacjonalizacja celów nauczania i opis poszczególnych osiągnięć ucznia na drodze do zdobycia umiejętności i wiadomości stanowi jakby sprzężenie zwrotne w toku gromadzenia informacji o jego rozwoju.

Cele ogólne w procesie operacjonalizacji powinny ulec:

- A. Sprecyzowaniu - pozbawieniu mglistych określeń, np. dobra znajomość, kształtowanie umiejętności czytania.
- B. Uszczegółowieniu; cele operacyjne są liczniejsze niż ogólne, bowiem dotyczą pojedynczych czynności, zawierają jeden czasownik.
- C. Konkretyzacji; wskazanie sytuacji, w której czynność ma być wykonana, np. praca z tekstem.
- D. Pozbawienie otoczki emocjonalnej, np. gruntowne poznanie.
- E. Upodmiotowienie osiąganego celu: cele muszą się opierać na inwencji, wkładzie osobistym i pełnej odpowiedzialności jednostki.

Zasady operacjonalizacji

1. Poszanowanie osobowości wychowanka

Przełożenie celów ogólnych na czynności poznawcze powoduje często ignorowanie praw ucznia do zajmowania własnego stanowiska w wielu kwestiach i przeżywania uczuć zgodnie ze swoimi przekonaniem. Wymuszanie postawy nie sprzyja jej kształtowaniu.

2. Umiar w uszczegóławianiu

Często dochodzi do rozdrobnienia celów, które w efekcie mogą nie być możliwe do osiągnięcia. Uszczegółowienie celu ogólnego jest konieczne, ale należy dążyć do tego, by jak najmniejsza liczba celów operacyjnych wyrażała ten cel.

3. Zachowanie celu ogólnego w pamięci

Nawet w przypadku wybitnie udanej operacjonalizacji nie należy rozstawać się z celami ogólnymi nauczania.

4. Otwartość zbioru celów operacyjnych

Uczniowie mogą nieoczekiwanie wykazać inicjatywę dającą się wykorzystać do zupełnie nowych celów operacyjnych.

5. Pełna realizacja celów operacyjnych

Nauczyciel musi w pełni zrealizować cele szczegółowe.

TAKSONOMIA CELÓW NAUCZANIA

Tworząc wartościową skalę celów nauczania, klasyfikacja musi być hierarchiczna, tzn. cele kategorii niższych zawierać się muszą w celach kategorii wyższych. Narzędzia do porządkowania celów to taksonomia celów nauczania. Hierarchiczną klasyfikację celów nazywać będziemy taksonomią celów nauczania.

Głównym celem taksonomii jest zapewnienie równowagi między niższymi i wyższymi celami nauczania, a zwłaszcza chronienie przed przecenianiem zapamiętywania wiadomości.

Pionierem w opracowaniu taksonomii był Benjamin Bloom (1956r.). Obecnie najbardziej znaną i stosowaną jest taksonomia celów nauczania wg prof. Bolesława Niemierki. Nazywana jest taksonomią ABC i obejmuje dwa poziomy celów: wiadomości i umiejętności, a na każdym z tych poziomów – po dwie kategorie celów.

POZIOM	KATEGORIA	CZYNNOŚCI UCZNIĄ
I WIADOMOŚCI	A ZAPAMIĘTANIE WIADOMOŚCI	Przypomnienie sobie pewnych terminów, faktów, praw i teorii naukowych. Wiąże się to z elementarnym poziomem rozumienia tych wiadomości; uczeń nie powinien ich ze sobą mylić ani zniekształcać.
	B ZROZUMIENIE WIADOMOŚCI	Przedstawienie wiadomości w innej formie niż były zapamiętane, porządkowanie i streszczanie, czynienie podstawą prostego wnioskowania. Operowanie wiadomością w zakresie uznanym za niezbędny na danym szczeblu nauczania przedmiotu.
II UMIĘJĘTNOŚCI	C STOSOWANIE WIADOMOŚCI W SYTUACJACH TYPOWYCH	Praktyczne posługiwanie się wiadomościami według podanych uprzednio wzorów. Sytuacja, w której czynność jest wykonywana, nie powinna odbiegać od sytuacji, w jakiej czynność była ćwiczona.
	D STOSOWANIE WIADOMOŚCI W SYTUACJACH PROBLEMOWYCH	Formułowanie problemów, dokonywanie analizy i syntezy nowych zjawisk, formułowanie planu działania, tworzenie oryginalnych przedmiotów i wartościowanie przedmiotów według pewnych kryteriów.

Taksonomia ABC przydatna jest przy ocenianiu, mnie pomaga przy ustalaniu kryteriów oceniania. Znalazła również swoje odzwierciedlenie w standardach wymagań egzaminacyjnych.

Taksonomia celów nauczania nie powinna być mylona ze strukturą procesu nauczania. Rozpoczynanie lekcji jest na ogół mniej skuteczne niż układ; „od rozwiązania problemów do zapamiętania wiadomości.”

Taksonomia celów praktycznych

Poziom I	Kategoria A	Naśladowanie działania
	Kategoria B	Odtwarzanie działania
Poziom II	Kategoria C	Sprawność działania w stałych warunkach
	Kategoria D	Sprawność działania w zmiennych warunkach

Bibliografia:

1. Materiały CODN Program „NOWA SZKOŁA” Projektowanie
2. Bolesław Niemierko „Między oceną szkolną a dydaktyką. Bliżej dydaktyki”, WSiP, 1991